

14.10.2003
14.10.

Oikeusministeriölle

Viite: OM 38/41/2002

Asia: lausunto työryhmämietinnöstä 2003:8 Oikeudenkäynnin julkisuus hallintolainkäytössä

1 YLEISTÄ

Helsingin käräjäoikeus on Oikeudenkäynnin julkisuus -toimikunnan mietinnöstä (KM 2002:1) antamassaan lausunnossa pitänyt tärkeänä, että oikeudenkäyntien avoimuutta ja julkisuutta lisätään ja lainkäytön läpinäkyvyyttä parannetaan kaikissa tuomioistuimissa. Voimassa olevan oikeudenkäynnin julkisuutta sääntelevän lain ja viranomaisten toiminnan julkisuutta sääntelevän lain välinen suhde on käytännössä osoittautunut vaikeaksi ja tulkintaristiriitoja aiheuttavaksi. Sisällyttämällä oikeudenkäynnin julkisuuslakiin omat oikeudenkäyntiasiakirjoja koskevat salassapitosäännökset yhtenäistettäisiin käytäntöä ja laajennettaisiin oikeudenkäynnin julkisuusperiaatteen ulottumista myös kirjalliseen oikeudenkäyntimenettelyyn.

Oikeudenkäynnin julkisuus on Suomen perustuslain ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin pääperiaatteita. Siltä kannalta ei ole mitään syytä asettaa erilaisia tuomioistuimia erilaiseen asemaan. Oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien säännösten keskittäminen yhteen yleislakiin olisi käytäntöjen yhtenäisyyden kannalta järkevää. Se myös korostaisi hallintotuomioistuinten roolia tuomioistuimina.

Työryhmän tuli toimeksiantonsa mukaisesti tehdä ehdotus hallintolainkäytössä sovellettaviksi oikeudenkäynnin julkisuutta koskeviksi säännöksiksi. Työryhmä ilmoittaa kuitenkin, että se "ei ole ottanut kantaa lainsäädäntötekniisiin ratkaisuihin, mutta on tarkastellut erilaisiin lainsäädäntötekniisiin vaihtoehtoihin liittyviä näkökohtia" (s. 90). Työryhmän mukaan (Liite1/johdanto) sen "säännösluonnokset eivät ole työryhmän ehdotuksia, sillä säännösten muotoilu on tässä vaiheessa vain alustava". Helsingin käräjäoikeuden mielestä lähtökohta on vähintään erikoinen ja aiheuttaa kysymyksen, mistä lausuntoa oikeastaan pyydetään.

2 DIAARIJULKISUUS

Työryhmä esittää, että oikeudenkäynnin asianosaisten henkilötietoja voitaisiin salata. Helsingin käräjäoikeus vastustaa jyrkästi, että oikeudenkäyntiä koskevat perustiedot voitaisiin salata muutoin kuin äärimmäisissä poikkeustilanteissa. Diaaritiedoilla on keskeinen merkitys julkisuuden toteutumisessa. Tieto siitä, mitä asioita tuomioistuimessa käsitellään on perusedellytys sille, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kontrolli voi toteutua.

3 ASIAKIRJAJULKISUUS

Tuomioistuintoiminnassa tulisi asiakirjajulkisuutta käsitellä avoimemmin kuin hallinnossa yleensä. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti edellyttää, että julkisuutta rajataan vain silloin, kun se on ehdottoman välttämätöntä erityisolosuhteissa, joissa julkisuus loukkaisi oikeudenmukaisuutta. Salaamiseen tulee siten olla välttämättömät syyt. Työryhmä esittää erilaisia tahoja, joilla olisi intressiä pitää tietoja salassa myös oikeudenkäynnissä. Se mainitsee esimerkkeinä julkisen vallan, Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet, Suomen viranomaisten tiedonsaantimahdollisuuksien turvaamisen yhteistyötä ja

tietojenvaihtoa vaativissa kansainvälisissä tehtävissä ym. (s.20-21). Käräjäoikeus katsoo, että oikeudenkäynnissä on tärkeintä, että oikeudenkäynti on oikeudenmukainen ja mahdollisimman avoin.

4 ASIANOSAISJULKISUUS

Helsingin käräjäoikeus vastustaa jyrkästi työryhmän esitystä, jonka mukaan hallintotuomioistuimessa voitaisiin ratkaista asioita sellaisen tiedon perusteella, jota ei anneta asianosaiselle. (s.50) Asianosaisen oikeus saada tieto kaikista hänen oikeuksiinsa vaikuttavista asioista ja asiakirjoista on yksi tuomioistuimissa käytävän oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tärkeimmistä periaatteista. Asianosaisella tulee olla oikeus tulla kuulluksi kaikista hänen oikeuksiinsa vaikuttavista seikoista ja saada niiltäkin osin perusteltu oikeuden ratkaisu. Työryhmä esittää, että säännöstä saisi soveltaa vain poikkeuksellisesti. Ajatus ei kuitenkaan ilmene itse lakitekstistä.

5 PÄÄTÖSTEN JULKISUUS

Työryhmän ehdotuksen mukaan tuomioistuimen päätös olisi julkinen julkisuuslain mukaisesti (s 55). Työryhmän mukaan "Tuomioistuin voisi kuitenkin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistamiseksi taikka muun erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi päättää, että päätös tai sen osa on salassapitosäännösten estämättä julkinen". On vaikea ymmärtää, mitä tällä tarkoitetaan, kun päätös ehdotuksen mukaan on julkisuuslain mukaisesti julkinen.

Työryhmän kannanotto osoittaa, että halu julkiseen oikeudenkäyntiin on vain näennäinen.

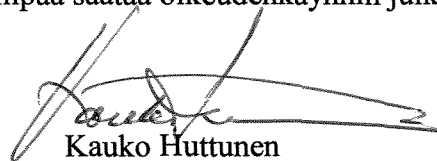
6 LOPUKSI

Helsingin käräjäoikeus on Oikeudenkäynnin julkisuus -toimikunnan mietinnöstä (KM 2002:1) antamassaan lausunnossa hyväksynyt tuossa mietinnössä omaksutut perusperiaatteet. Yleisten tuomioistuinten osalta ehdotus on toteuttamiskelpoinen ja sen työn pohjalta valmisteltava julkisuuslaki on myös kiireellinen.

Olisi hyvä, jos koko oikeudenkäynnin julkisuudesta säädettäisiin yhdessä yleislaissa.

Työryhmän esitys hallintotuomioistuimissa käytävän oikeudenkäynnin julkisuudesta ei käräjäoikeuden mielestä täytä tuomioistuimessa käytävän oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia. Jos katsotaan, että hallintotuomioistuimissa tulee julkisuuden osalta olla ehdotuksen kaltainen sääntely, saattaa olla perustellumpaa säätää oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintolainkäytössä erikseen.

Laamanni

Kauko Huttunen

Hallintojohtaja

Antero Nuotto